

KVINNOFRONTEN

Box 2007, 128 21 Skarpnäck
e-post: kvinnofronten@sverige.nu
www.kvinnofronten.nu

Till
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

YTTRANDE

Svar till betänkandet ”Barnet i fokus – En skärpt lagstiftning mot barnpornografi” SOU 2007:54

Innehåll

Sammanfattning	sidan 1
Övergripande kommentarer	sidan 2
Kommentarer till betänkandets olika avsnitt	sidan 3
10 Definitionen av barnpornografi	3
10.4 Anspelningpornografi	3
11 Omfattningen av brottet	6
12 Undantag från det straffbara området	7
13 Straffskalor och gradindelning	11
14 Barnets ställning	11
15 Åtalspreskription	12
16 Kravet på dubbel straffbarhet	12
Övriga kommentarer	sidan 12

Sammanfattning

Kvinnofronten stöder utredningens förslag att en 18-årsgräns ska införas i definitionen av barnpornografi, men protesterar mot att utredaren i det sammanhanget avfärdar anspelningpornografi, och dessutom på ett sätt som visar att man inte alls förstått vad företeelsen är eller innebär. Många – både organisationer och enskilda – har sedan länge krävt att anspelningpornografi ska ingå i definitionen av barnpornografi, vilket gör det särskilt anmärkningsvärt att utredaren över huvud taget inte brytt sig om att försöka utreda eller analysera anspelningpornografien som sådan.

Kvinnofronten stöder utredningens förslag att barnpornografibrottet ska utvidgas till att omfatta även vad som kallas ”kvalificerat tittande”, liksom att kravet på dubbel straffbarhet ska tas bort.

När det gäller ansvarsbefrielse har Kvinnofronten en annan uppfattning än utredaren, och vi pekar i vårt svar på bristerna i utredningens analys av *barn* i ett

samhälle med en uppenbar könsmaktsstruktur. Barnpornografiutredningens könsneutrala inställning har här hindrat utredaren från att se skillnaden mellan förväntningar på flickor respektive pojkar, inte minst sexuellt, och de konsekvenser dessa förväntningar får för barns egna skildringar, innehav och spridning av barnpornografi. Kvinnofronten föreslår här bl.a. att barns egen framställning/skildring respektive innehav inte ska jämföras vid frågan om ansvarsbefrielse.

Kvinnofronten anser vidare att utredningen brister både i *analys* av barnpornografi som företeelse, av de aktörer företeelsen inbegriper och dess funktion sett i ett samhällsperspektiv, samt i *förslag till åtgärder* för att motverka barnpornografi. Utredningen sviker därmed barnen, trots det försök till barnperspektiv som namnet pekar på.

Övergripande kommentarer

2005 års Barnpornografiutredning har tagit sig namnet "Barnet i fokus" och inledningsvis var vi positivt överraskade att se att det är ett namn man försökt leva upp till. Till skillnad från 1997 års Barnpornografiutredning, som utgick från förövarens perspektiv, har SOU 2007:54 försökt att genomgående se till *barns behov av skydd*, utan att göra avkall på rättssäkerheten för misstänkta förövare. I några fall redovisar man en ingående diskussion om positiva respektive negativa konsekvenser av olika förslag.

Det är också mycket bra att utredningen slår fast barnpornografins dubbla funktion som direkt och fortsatt kränkning av det utsatta barnet, men också i sin konsekvens en kränkning av alla barn – bl.a. eftersom barnpornografen för förövaren legitimerar övergrepp och inspirerar till nya, används för att instruera barn i vad de ska göra, samt bryta ner barns motstånd. Utredningen utgår från det enskilda barnet, men identifierar därmed också barnpornografen i ett samhällsperspektiv. Detta dubbla förhållningssätt är nödvändigt för att man ska kunna motverka barnpornografi som samhällsföreteelse.

Tyvärr fullföljs inte ansatsen. Medan 1997 års Barnpornografiutredning förnekade barnpornografins ekonomiska sida, konstaterar 2005 års utredning att det är vinstintresset snarare än ett sexuellt intresse som styr de aktörer som oftast tillhandahåller barnpornografi via internet – vilket konstateras vara den vanligaste spridningsvägen idag. Ändå lämnar utredningen dessa för spridningen så viktiga aktörer utan vidare kommentarer och analys. Genom att utredningen inte utvecklar analysen, och inte tar ett helhetsperspektiv på barnpornografifrågan, kan man inte heller förstå mekanismerna bakom den ökade utbredningen av barnpornografi eller det ökade våld i övergreppen som utredningen faktiskt konstaterar har skett under senare tid, och inte heller föreslå relevanta åtgärder. Detta är ett svek mot de utsatta barnen.

Under de trettio år som Kvinnofronten har funnits har arbete mot barnpornografi hela tiden varit en del av vår verksamhet. Gång på gång har vi, liksom andra organisationer som arbetar mot barnpornografi och/eller för barns rättigheter, påtalat bristerna i svensk barnpornografilagstiftning. Gång på gång har en ny utredning tillsatts. Gång på gång har resultatet varit någon mindre förändring av lagstiftningen – men samtidigt en allt ökande spridning, på senare tid (enligt utredningen själv) med allt yngre barn i allt grövre barnpornografi.

Åren har gått medan barnpornografidebatten poppat upp och tystnat igen, och medan varken regering eller riksdag tagit ansvar för utvecklingen. Priset för vuxenvärldens brist på agerande har, som alltid, betalats av de barn som fortsatt utnyttjas i barnpornografi.

Vi i Kvinnofronten är därför mycket besvikna över att utredningen i sina för-

slag stannar vid några mindre förändringar av nuvarande lagstiftning.

Kommentarer till betänkandets olika avsnitt

Kapitel 10

Definitionen av barnpornografi

Kvinnofronten stöder utredningens förslag att en 18-årsgräns ska införas i definitionen av barnpornografi.

Det är grundläggande viktigt att slå fast att med barn menas den som är under 18 år. Detta är också i linje med FN:s barnkonvention. Dessutom är det positivt att svensk lagstiftning därmed kommer att anpassas till internationell, inte minst med tanke på att arbetet mot barnpornografi ofta kräver ett internationellt samarbete. Det är upprörande att en del av den barnpornografi som finns i Interpols databas idag inte definieras som barnpornografi i Sverige, och att identifierade svenska barn därmed inte rapporteras till Interpol. På detta sätt försvårar Sverige genom nuvarande lagstiftning det internationella arbetet mot barnpornografi samtidigt som de utsatta barnen tvingas leva med att dokumentationerna av övergreppen mot dem ständigt sprids vidare. Alla som utsätts för sexuella övergrepp vill kunna bearbeta övergreppen och gå vidare i livet. Men för den vars övergrepp dokumenterats i pornografi är det svårare att gå vidare – bilderna finns ju kvar. Det är därför oerhört viktigt att Sverige snarast ändrar lagstiftningen och bl.a. inför en 18-årsgräns.

Men en 18-årsgräns räcker inte. Kvinnofronten stöder därför även utredningens förslag att *könsmyndighetsrekvisitet ska kvarstå*. Det krävs att en lagparagraf har ett *kombinerat rekvisit* för att lagstiftningen ska kunna skydda alla barn.

Kvinnofronten anser dock att även *anspelningspornografi* borde ingå i definitionen av barnpornografi.

10.4 Anspelningspornografi

Kvinnofronten reagerar mycket starkt mot att utredningen avfärdar anspelningspornografi utan någon analys, alltså utan att ha redovisat någon som helst utredning om vad företeelsen är eller innebär. Här frångår dessutom utredningen plötsligt sitt barnperspektiv:

”Lagstiftningen mot barnpornografi syftar till att skydda bl.a. det avbildade barnet från att kränkas. Anspelningspornografi skildrar inte barn utan vuxna personer som spelar barn. Man torde i de flesta fall kunna utgå från att den vuxna personens deltagande sker helt frivilligt och med insikt om konsekvenserna, något som inte är fallet när det gäller barn.”

(Vi ska i detta sammanhang inte gå in på det faktum att utredningen i citatet visar en näst intill total okunskap om förutsättningarna för framställning av pornografi i allmänhet.)

Frågan om anspelningspornografi i barnpornografilagstiftningen handlar självklart *inte* om eventuella vuxna personer på bilden, utan om konsekvenserna för de barn som utsätts *i och genom* anspelningspornografen.

Genom att påstå att anspelningspornografi består av *”vuxna personer som spelar barn”* visar utredningen att man över huvud taget inte förstått vad anspelningspornografi är.

En mycket liten del av anspelningspornografen består av filmer/bilder där en uppenbart vuxen kvinna t.ex. kläs ut till baby och placeras i en jättelik spjalsäng

där hon för en jättenapp ut och in genom slidan medan hon ropar på pappa, som sedan kommer och utnyttjar henne. Det allra mesta av anspelingspornografin består av filmer/bilder med flickor och unga kvinnor mellan cirka 13 och drygt 20 år. Flickorna görs "yngre" genom att bildmässigt skildras med rakade sköten och tofsar i håret, nallebjörnar, ballonger, slickepinnar och skolflicksattribut. Tidningar och filmer har namn som anknyter till barn, som "*Lolita*", "*Teenage Girls*", "*Babe*", "*Sweet Little*" och liknande. I tidningarna och filmerna skildras hur män njuter av att utnyttja småflickor. Förutom att flickorna bildmässigt framställs som barn berättar tidningarnas texter att flickorna på bilderna är barn, och i filmerna byggs dialogen och intrigen upp utifrån det.

Anspelingspornografin består alltså framför allt av flickor som faktiskt är barn, samt unga kvinnor på *gränsen* till barn. Ett exempel är den amerikanska skådespelerskan Traci Lords, som utnyttjades i pornografi från tidiga tonår. Traci Lords, som alltså var ett *barn* när pornografin framställdes, gjordes "yngre" med hjälp av sådana attribut som vi beskrivit här. Det som sexualiseras är alltså själva varandet "barn".

Precis som "vanlig" barnpornografi, används anspelingspornografi av förövare för att legitimera övergreppen för sig själva och den används mot barn för att bryta ner deras motstånd, vilket många som arbetar med utsatta barn kan vittna om. Att barn identifierar det äldre barn eller den vuxne som *spelar* barn som faktiskt *just i den stunden varande* små barn kan ses även i t. ex. TV:s barnprogram som "*Björnes Magasin*", där Björne och hans vänner spelas av vuxna som agerar som barn. Barnen som tittar vet (utom de yngsta) att Björne inte är någon björn på riktigt, de vet att han egentligen är vuxen, men där och då utgår själva upplevelsen/identifikationen ändå från att han är ett barn som de själva. Både "vanlig" barnpornografi och anspelingspornografi fungerar för förövaren som legitimering av och inspiration till sexuella övergrepp mot barn. För barnet fungerar det som en del i initierandet av det sexuella övergreppet, bl.a. i form av nedbrytning av barnets motstånd, och som en del av själva övergreppet, bl.a. som instruktion.

All denna insikt om anspelingspornografin – som ibland *faktisk* barnpornografi respektive dess *konsekvenser* för barn – lämnar utredningen därhän, *utan att ens analysera eller diskutera frågan*. Det är djupt otillfredsställande och ett svek mot de barn som utredningen säger sig vilja sätta i fokus.

Här är utredningens genomgående bristande analys av *aktörerna i kommersiell framställning/spridning* ett ytterligare hinder för insikt i anspelingspornografins funktion. Utredningen konstaterar att det finns ett stort ekonomiskt intresse i spridningen av barnpornografi via internet. Man konstaterar vidare att de män, som utan att "*själva* [vara] *intresserade av det barnpornografiska materialet*" driver denna vinstdrivande verksamhet *gör detta i organiserad form* – även sådana exempel på *planmässighet* i hanteringen nämns, som uppdelning av bilder i mindre delar ("pus-selbitar") som placeras på olika servrar. Vidare visar utredningen att man förstått logiken i den vinstdrivande verksamheten, d.v.s. att det faktum att den organiserade och vinstdrivande verksamheten vill nå fler köpare, och behålla de gamla, hör samman med att allt mer barnpornografi sprids nu under 2000-talet, med yngre barn och grövre övergrepp. Samt att de nya "trenderna" i hur övergrepp genomförs i kombination med det ökade utbudet också innebär att såväl barns som vuxnas gränser därmed förskjuts.

Med dessa konstateranden om den faktiska situationen idag, gör utredningen sedan: *ingenting*. Man diskuterar inte konsekvenserna av att man faktiskt – till skillnad från 1997 års Barnpornografiutredning, som avfärdade den organiserade handeln med barnpornografi och därmed bidrog till den utveckling som skett – ser denna handel, och dess inverkan på spridningen via internet. Utredningen försöker inte analysera vilka olika aktörer som finns i barnpornografiframställning och

spridning, och hur dessas syften kan spela roll för hur framställning/spridning kommer att utvecklas vidare. Detta är återigen ett stort svek mot de utsatta barnen, framför allt de barn som nu kommer att fortsätta utsättas för sexuella övergrepp p.g.a. vuxenvärldens bristande förmåga att skydda barn.

Mot bakgrund just av insikten om den organiserade och planmässiga framställningen/spridningen borde anspelningspornografin ha diskuterats – det är ju ingen *slump* att anspelningspornografi skapats av den organiserade porrindustrin. Anspelningspornografin fungerar som en del i normaliseringsprocessen genom att den legitimerar en ökande sexualisering av allt yngre flickor. Enligt en undersökning av baksidestexter till pornografisk videofilm som säljs och/eller hyrs ut i vanliga videobutiker runt hela Sverige, innehöll hela 74% av baksidestexterna anspelningar på unga flickor.¹ Det minsta utredningen borde gjort är att fråga sig *varför*, och *vilka följer det får*.

Trots att man inte alls undersökt eller analyserat anspelningspornografin upprepar utredningen i betänkandet, flera gånger, att anspelningspornografi inte har med barn att göra. Genom att avfärda anspelningspornografi som utredningen gjort demonstrerar man inte bara en total okunskap om företeelsen som sådan, man visar också en märklig ovilja att diskutera syfte och konsekvenser. Detta trots att inte bara vi i Kvinnofronten och andra med stor kunskap om pornografi, utan också organisationer som arbetar utifrån barns rätt, som exempelvis *Barnombudsmannen*, försökt visa på anspelningspornografins konsekvenser för barn. Utredningens lättvindiga avfärdande av anspelningspornografi är direkt upprörande.

Fetisering och könsblindhet

Det finns även de som avfärdar anspelningspornografi genom att likna den vid *fetischism*. Men en fetisch innebär i sexuella sammanhang att ting (som inte har med sexualitet att göra) påförs en erotisk laddning, så att de därför kan upplevas som en nödvändig förutsättning för ens sexuella lust och/eller ens sexuella tillfredsställelse. Om anspelningspornografi ska ses som fetischism är det som i så fall fetischeras (det vill säga kopplas till den vuxnes sexuella tändning och utlevelse) just *barn*. Hur påverkas ens sexualitet av att man fetischerar barn? Och hur skulle det att sexualisera barn för vuxna mäns sexuella tillfredsställelse, och att idealisera sexuellt utnyttjande av barn, *inte* ha koppling till barnpornografi, som ju på samma sätt fetischerar barn.

Men återigen stoppas all analys av utredningens könsneutralitet/könsblindhet. Det är till allra största delen vuxna *män* i världen som framställer, sprider och innehar barnpornografi. Det borde rimligen då inte vara någon *tillfällighet* att anspelningspornografi består just av idealiserande av *vuxna mäns* sexuella utnyttjande av barn, företrädesvis småflickor. Så varför finns anspelningspornografi?

Anstiftan

Kvinnofronten menar att anspelningspornografi som sådan också fungerar som *anstiftan* till barnpornografi, vilket enligt EU bör förbjudas.

Utredningen konstaterar att EU antagit ett rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Där slås fast vilka handlingar som ska vara förbjudna i medlemsstaterna. I de handlingarna ingår *"anstiftan"*. Kvinnofronten anser alltså, mot bakgrund av det vi skrivit här ovanför, att anspelningspornografi bör räknas som sådan anstiftan, och därmed förbjudas.

Bevisbördan vid barnpornografibrott

Kvinnofronten menar att det är av största vikt att stoppa all hantering av barnpornografi. Som vi skrivit tidigare vill ju alla som utsätts för sexuella övergrepp kunna

bearbeta övergreppen och gå vidare i livet, vilket är svårare om övergreppen dokumenterats i pornografi – bilderna finns ju kvar. Idag kan endast en mindre del av alla barnpornografibrott i Sverige leda till fällande dom, eftersom lagstiftningens definition av barnpornografi inte även utgår från att barn är den som är under 18 år.

Hur barnpornografi ska definieras i kommande lagstiftning, liksom i rättstillämpningen, är med andra ord avgörande för om hanteringen ska kunna begränsas/stoppas.

Kvinnofronten ser därför med oro att det i utredningen finns flera oklarheter kring bevisfrågan vid barnpornografibrott. Om ett barn under 18 år vars köns-
mognadsprocess är avslutad utnyttjats i barnpornografi och barnet lever i annat land, ska polisen kunna ta upp barnets vittnesmål där och sedan använda i svensk rättsprocess. Men vad händer om barnet inte längre lever? En inte ovanlig konsekvens av den självdestruktivitet som kan uppstå p.g.a. att man utnyttjas i kommersiell porrindustri är att man börjar använda droger, dör av överdoser eller begår självmord. Vad gäller i de fall barnet inte lever längre? Hur ser bevisproblematiken ut då?

Vad ska gälla om gärningsmannen säger att han *trodde* att hon var över 18 år, och alltså hävdar att han handlat i "god tro"?

Grundläggande anser Kvinnofronten att ansvaret vid framställning/skildring av barnpornografi borde ligga på framställaren, d.v.s. att det är upp till den som framställer pornografi att kontrollera att den som dokumenteras i pornografisk bild inte är under 18 år. Man kan jämföra med schlagerfestivalen i tv, som också ställer krav med åldersgräns för de deltagande. Och om någon säljer cigaretter eller folköl till den som är under 18 år kan de vid upprepat brott få indraget tillstånd eller t.o.m. näringsförbud. Ska motsvarande ansvar och straff gälla pornografiframställning?

Och hur ska bevisbördan fungera när det gäller *spridningen* av kommersiell pornografi som innehåller barnpornografiska bilder/filmer, exempelvis via landets alla videouthyrare? Idag finns ett av allt att döma stort antal pornografiska videofilmer med flickor under 18 år till kommersiell uthyrning i videobutiker runt om i landet. Hittills har exempelvis filmerna med Traci Lords, som fortfarande sprids i Sverige, inte dömts som barnpornografi här, med hänvisning till att hennes köns-
mognadsprocess var avslutad – alltså trots att hon inledningsvis var i tidiga tonåren. Ska videouthyraren ha ansvar för att kontrollera att han inte sprider sådan kommersiell barnpornografi?

Bristande analys

Sådana frågor tas inte upp i utredningen, som inte alls diskuterar vilka följder det nödvändiga införandet av en 18-årsgräns kommer att få i och med att en del av den pornografi som sprids av den kommersiella porrindustrin vid en lagändring kommer att kunna dömas som barnpornografi.

I perspektiv av kommande rättstillämpning ser Kvinnofronten det som mycket oroande att utredningen inte fört sådana diskussioner.

Kapitel 11

Omfattningen av brottet

Kvinnofronten stöder utredningens förslag att utvidga brottet till att även gälla det som kallas "kvalificerat tittande". Det är viktigt att i möjligaste mån stoppa *all* hantering med barnpornografi.

Kapitel 12

Undantag från det straffbara området

12.1 Definition av pornografisk bild

Kvinnofronten anser att utredningen slarvat över frågan om eventuell definition av "pornografisk bild". Det skulle självklart vara mycket svårt att slå fast en allmän definition av pornografi, och således är det lätt att hålla med om att avgörandet om en bild ska ses som pornografisk bör överlämnas till rättstillämpningen.

Men frågan är i själva verket betydligt mer komplicerad än så. Den kunskap som finns idag om pornofieringen av det offentliga rummet visar exempelvis hur pornofieringen innebär både en *normalisering* och ett *förskjutande av gränser*. Det borde därför ses som viktigt att föra en vidare diskussion om vad "pornografisk" innebär, och hur man ska förhålla sig till normalisering/gränsförskjutning.

Den grundläggande beskrivning av vad som ska anses som "pornografisk bild" som trots allt finns i utredningen är att det skulle vara att bilder som "*på ett ohöjt och utmanande sätt skildrar ett sexuellt motiv*". Vi i Kvinnofronten ställer oss mycket frågande till en sådan beskrivning av pornografi. Enligt vårt sätt att se behöver det inte innebära att en bild i allmänhet är *pornografisk* för att den skildrar sexualitet "ohöjt" eller "utmanande". *Sexuella skildringar* är inte i sig *pornografi*, och pornografi är följaktligen inte detsamma som sexuella skildringar. När det däremot kommer till barnpornografi blir frågan mer problematisk, eftersom lagen ska skydda barn från den kränkning som *all sexuell avbildning* innebär. Om man vill fortsätta använda begreppet *barnpornografi* i betydelsen all sexuell avbildning/skildring av barn, trots att ordet *pornografi* i sig *inte* innefattar all sexuell avbildning/skildring, räcker det följaktligen inte med att hänvisa till citatet om "ohöjt och utmanande". Här skulle behövts en diskussion kring olika definitioner som finns om pornografisk bild, och framför allt om hur lagstiftningen och rättstillämpningen ska förhålla sig till just begreppet *barnpornografisk bild*.

Även om det närmare avgörandet ska överlämnas till rättstillämpningen, måste rättstillämpningen få en betydligt bättre och mer klagörande grunddefinition än den utredningen för fram. Kvinnofronten menar att det är mycket allvarligt att utredningen här slarvat förbi de svåra frågorna.

Ljudupptagningar

Kvinnofronten har också diskuterat en eventuell kriminalisering av ljudupptagningar vid sexuella övergrepp. Utredningen konstaterar att samhällets kriminalisering av barnpornografi syftar till att skydda "*både det barn som avbildats och barn i allmänhet från att kränkas*". Men framställning, spridning och innehav av ljudupptagningar från ett sexuellt övergrepp mot barn, liksom exempelvis uppspelning av sådana ljudupptagningar för andra barn, är självklart kränkande för både det barn som initialt utsattes för övergreppet och de barn (eller vuxna) som utsätts för uppspelningen.

Även text borde ha diskuterats, även om vi inte kan säga att Kvinnofronten förspåkar en sådan kriminalisering. Men barnpornografiska texter är inte oproblematiska, eftersom de exempelvis kan uppmana till brott, de kan leda till en samhällslig tillvänjning till sexuella övergrepp mot barn, och de kan användas mot barn för att bryta ner barnets motstånd/försvar.

Kvinnofronten anser därmed att utredningen ändå borde diskuterat annat än bild som skildrar och/eller idealiserar sexuella övergrepp mot barn, och utrett eventuella möjligheter att i första hand kriminalisera ljudupptagningar som är dokumentationer av sexuella övergrepp mot barn.

12.1-2 Undantag och försvarlighetsrekvisit

Kvinnofronten instämmer i den allmänna uppfattningen att det måste finnas undantag från det straffbara området, och därmed att det ska finnas kvar ett försvarlighetsrekvisit grundat i om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Men utredningens könsneutrala diskussion kring frågan om *”barn som skildrar egna lagliga sexuella beteenden”* hindrar förståelsen för hur sådana skildringar oftast framställs. Slutsatserna riskerar därmed att bli fel.

En könsneutral beskrivning osynliggör verkligheten

Vi lever i ett samhälle med en grundstruktur av olika villkor för kvinnor respektive män, där kvinnor och män har olika makt att påverka vardag och livsvillkor – detta brukar benämnas samhällets *könsmaktstruktur*. Könsmaktstrukturen får också till följd att det finns olika förväntningar på tjejer respektive killar, inte minst sexuellt. Men när utredningen resonerar kring barns dokumentation av *”egen sexualitet”* gör man det alltså helt utan könsperspektiv:

”Ett tecken på att barn och ungdomar påverkas av den ökade sexualiseringen skulle kunna vara att det idag inte är ovanligt att de publicerar ’sexiga’ bilder av sig själva på webbplatser som riktar sig till barn i de högre åldrarna, s.k. ungdomssidor.”

”Som nämnts är det inte alldeles ovanligt att, när ett förhållande tar slut, den f.d. pojk- eller flickvännen olovligen visar bilderna för andra personer och t.o.m. lägger ut bilderna på Internet.”

Detta speglar *inte* verkligheten. Tvärtom visar exempelvis medieforskaren Anja Hirdman i sin undersökning av sådana ungdomsbilder att tjejers respektive killars egna bilder är *helt olika* uppbyggda och konstruerade, och att det är *tjejer* som framställs och även framställer sig själva med hjälp av pornografiska koder, medan pojkarna tvärtom undviker detta.²

I beskrivningen av nakenhet demonstrerar utredningen motsvarande brist på analys av den pornofiering som barn utsätts för i det offentliga rummet:

”Detta torde medföra att också ungdomars attityder till t.ex. avkläddhet och nakenhet inte är desamma i dag som för ett antal år sedan; dagens ungdomar torde generellt sett vara mer tillåtande i fråga om t.ex. nakenhet.”

Men det är inte nakenhet som sådan, eller lättkläddhet, som utmärker de pornografiskt kodade bilderna, det är framställningen av tjejer/kvinnor som objekt för killar/män att använda för *sin* sexualitet. Tvärtom är inställningen till nakenhet *i sig* ofta mindre tillåtande idag.³

Vår erfarenhet är också att det huvudsakligen är *killar* som när förhållanden tar slut sprider bilder av den f.d. flickvännen.

Kvinnofronten vill också påpeka att *all framställning och allt innehav ökar risken för spridning*. Med tanke på hur den tekniska utvecklingen under de senaste åren dels inneburit att barnpornografi idag kan framställas både enklare och billigare, och dels att även spridningen förenklats och därmed ökat under samma tid, är risken stor att denna utveckling kommer att fortsätta. Det är därför av stor vikt att vuxensamhället *ökar* skyddet för barn.

Utredningens könsneutrala perspektiv osynliggör alltså hur barns dokumentationer av *”egen sexualitet”* ser ut. Mot bakgrund av att många unga tjejer idag pressas av sina pojkvänner att acceptera fotografering och filmning, blir utredningens förslag om ansvarsfrihet ett svek mot flickorna.

För unga tjejer skulle en ansvarsbefrielse för partnern enligt utredningens för-

slag dels innebära en *sanktionering från samhällets sida*, en markering att det anses "okej" att deras killar ställer krav på dem att få framställa/ inneha sådana bilder, dels innebära att tjejerna efter att förhållandet tagit slut tvingas leva under pressen att aldrig veta om han sedan också ska sprida dessa. Om det däremot *inte* finns en sådan ansvarsbefrielse för partnern kan de med förbudet i ryggen kräva att han raderar alla eventuella bilder, och förhoppningsvis kan många tjejer som inte egentligen vill delta redan från början få stöd att säga nej till framställningen.

Precis som annan lagstiftning som utgår från mäns sexualiserade våld mot kvinnor – lagstiftning kring kvinnomisshandel, prostitution m.m. – måste även lagstiftningen mot barnpornografi utgå från ett könsperspektiv, som identifierar barns olika villkor enligt kön.

Skillnad mellan egen framställning/skildring och innehav

Kvinnofronten menar att det är stor skillnad mellan att införa en ansvarsfrihet för den som framställer och/ eller innehar en barnpornografisk bild av sig själv och ansvarsfrihet för den som framställer och/ eller innehar en barnpornografisk bild av (sig och) sin partner alternativt något annat barn.

Utredningen gör här ett tankefel när man kopplar samman det egna sexuella självbestämmandet med framställningen respektive innehavet av barnpornografi föreställande *någon annan* än sig själv.

Inte heller klargör utredningen under vilka närmare omständigheter en sådan ansvarsfrihet skulle gälla. Hur ska "ringa" skillnad i ålder definieras? Vad händer om en tjej dokumenterar en tjejkompis, d.v.s. i de fall det inte handlar om en lesbisk relation? I en digital tidsålder borde framställning/skildring dessutom inte jämföras med innehav. En tjej kan ta en barnpornografisk bild med en tjejkompis digitalkamera föreställande tjejkompisen, d.v.s. en kamera respektive bild som den som finns på bilden sedan innehar. Detta skiljer sig jämfört med om tjejen som tar bilden gör det med sin egen digitalkamera, då hon därmed även fortsättningsvis innehar bilden. Framställning/skildring bör i de flesta sådana fall ansvarsbefrias, medan innehavet av barnpornografisk bild av någon annan *inte* bör ansvarsbefrias – sett till barns behov av skydd.

Barns rätt till ansvarsfrihet för gärningar som skett av oförstånd krockar i det verkliga livet med barns (framför allt unga flickors) behov av skydd – från andra barns (framför allt killars) sexuella utnyttjande. Och medan barns egen *framställning/skildring* inte måste skada barnet ifråga, utgör *andra barns innehav* av bilderna en uppenbar risk för kränkning av det dokumenterade barnet och genom den ökade risken för spridning även ett hot både mot det dokumenterade barnet och mot alla barn.

Detta är svåra avvägningar. Men klart är att utifrån ett könsperspektiv på barn i kombination med den ökade risk för spridning som den tekniska utvecklingen innebär borde framställning och innehav skiljas åt i frågan om ansvarsbefrielse.

12.2 Barn som avbildar egna lagliga sexuella beteenden

Med motivering i det som anförts under punkt 12 här ovanför, anser Kvinnofronten alltså att ansvarsfrihet *inte* bör införas enligt utredningens förslag för den (vanligen en pojke) som *innehar* bild av barn (vanligen en flicka) mellan 15 och 18 år.

Däremot anser vi att det barn som *framställer* barnpornografisk bild av ett annat barn bör ansvarsbefrias i enlighet med vad vi tagit upp här ovanför.

Kvinnofronten anser även att det barn som framställer *och* innehar barnpornografisk bild *av sig själv* bör ansvarsbefrias.

Om "samtycke" – se sist i svaret under kapitel 12.

12.3 Barn som publicerar bilder av sig själva på Internet

Kvinnofronten stöder utredningens förslag att införa ansvarsfrihet för det barn (vanligen en flicka) som fyllt 15 år och publicerar bild av sig själv på Internet.

Tilläggskommentarer till kapitel 12

Bristande analys = svårt att svara

Utredningen visar i kapitlet om barns egen framställning/innehav att man varken i konkret vardag eller på ett övergripande plan analyserat *hur* barn (flickor respektive pojkar) idag på olika sätt faktiskt hanterar barnpornografi; man har som mest gjort enstaka "nedslag i verkligheten" som exemplet med egna bilder på Internet – och även där saknas analysen av hur den konkreta hanteringen ser ut.

Då man inte egentligen analyserat eller diskuterat barns hantering av barnpornografi, utan bara i svepande ordalag pratar om "barns bilder", har utredaren följaktligen svårt att framföra genomtänkta förslag på hur lagen ska anpassas till detta som man inte har analyserat. Att utredningen här varit så "luddig", innebär också att det blivit svårare för oss att svara.

Ingen isolerad företeelse

Vi saknar en vidare diskussion om hur barn möter budskap om sexualitet i samhället, och vilka följder de budskapen får för deras egen sexualitet – både för de fysiska uttryck sexualiteten kan ta sig och för vad man tänker på – samt vilka följder de budskapen får för deras egen befattning med det som definieras som barnpornografi. Utan en sådan analys är det svårt att diskutera barns egen hantering av barnpornografiska bilder. *Barns egen framställning av barnpornografiska bilder existerar inte i en könsneutral värld.*

Barn möter kommersiell pornografi redan som små. Den finns överallt omkring dem, inklusive i matvaruaffärerna, där så kallade "herrtidningar" står uppställda. Små pojkar och flickor som använder internet möter där – även på hemsidor som riktar sig till yngre barn – reklam för pornografi, endast ett klick iväg. Den kommersiella pornografi som finns överallt omkring dem framställer flickor/kvinnor som objekt och skolar unga pojkar till konsument. Samma budskap, samma bildspråk, samma pornofierade koder, möter dem i reklamen i det offentliga rummet. *När utredningen diskuterar barns egen framställning av barnpornografiska bilder som en isolerad företeelse enbart sprungen ur deras egen sexualitet, är det en grov förenkling av verkligheten, som leder till åtgärder som inte är grundade i barns faktiska behov.*

Det är både viktigt och nödvändigt att se barns egen hantering av barnpornografiska bilder som det komplicerade, sammansatta fenomen det är. I det ingår även att se, att kommersialismen som sådan formar en konsumtionsinriktad syn på det mesta – även på sexualitet. Och de olika positioner av konsument/ subjekt respektive konsumerad/ objekt, med tillhörande könsmissigt olika makttilldelning och handlingsutrymme, som pornografins budskap förmedlar, är en del i konstruerandet av det som förväntas vara "sex" – men ännu mer i konstruerandet av hur dokumentationerna förväntas se ut.

I analysen av pornofieringen av det offentliga rummet kan man dessutom se vad man skulle kunna beskriva som en *avsexualisering av sexualiseringen*, alltså att det pornofierade bildspråket/koderna kan bli så *normaliserade* att de av barnen inte längre uppfattas som sexuella. Som en följd av detta ingår följaktligen att den barnpornografiska bild som barn framställer inte alls behöver vara en del av barns egen sexualitet, och att den barnpornografiska bilden dessutom kan framställas av andra barn helt utanför en sexuell kontext/sammanhang.

Det är mot denna bakgrund som vi i Kvinnofronten lutar åt att, till skillnad från utredningen, skilja mellan barns egen *framställning* respektive *innehav*.

”Samtycke”

Utredningen konstaterar att ”samtycke” inte kan vara giltigt när det gäller barnpornografi, lika lite som när det gäller andra brott riktade mot allmänheten. Ändå väljer man just ordet ”samtycke” när man motiverar förslag om straffrihet i vissa fall.

Kvinnofronten väljer att inte använda ordet samtycke, inte minst för dess bibetydelse av passivt godkännande av någon annans aktiva handling. Sett till det köns- och konsumtionsperspektiv vi redovisat här ovanför blir ”samtycke” dessutom ett begrepp som normerar subjekt/objektfunktioner, vilket innebär en syn på sexualitet som i sig är en förutsättning för det tänkande som i sin ytterlighet skapar och legitimerar förövre.

Och sett ur *feministiskt* perspektiv borde kvinnors sexualitet någon gång få avancera från ”samtycke” till viljeyttring.

Förtydligande

Kvinnofronten vill här betona att våra kommentarer till utredningen genomgående utgår från ett analysarbete som syftar till att öka *förståelsen* av pornografi och barnpornografi, inte bara från lagstiftningsavvägningar. Men vi menar att utan en grundanalys av företeelsen som sådan, kan man inte göra de lagstiftningsmässiga avvägningar som krävs.

Kapitel 13

Straffskalorna och gradindelningen

Kvinnofronten har inte tagit ställning till de exakta, olika straffsatserna vid de olika brotten. Vi vill bara allmänt kommentera att vi anser att straffsatserna ska stå i proportion till andra brott och att de ska sättas med hänsyn till de *särskilt allvarliga* *följder* barnpornografi får för offren.

Kvinnofronten anser grundläggande att *all* hantering av barnpornografi ska vara förbjuden. Vi anser dock att det ofta kan ses vara skillnad mellan *framställning* och *spridning* av barnpornografi jämfört med innehav i form av exempelvis ”*kvalificerat tittande*” på barnpornografi.

Framställning/skildring och spridning av barnpornografi borde aldrig kunna få så låg påföljd som böter. Så länge straffskalan för normalbrottet innehåller böter bör därmed framställning och spridning *alltid* anses som *grovt* barnpornografibrott.

Kapitel 14

Barnets ställning

Kvinnofronten anser att barn som avbildats i barnpornografisk bild ska betraktas som *målsägande* och ha rätt till *målsägandebiträde*.

Kvinnofronten anser vidare att barnet ska ha *obegränsad* rätt till *kostnadsfri juridisk rådgivning av advokat*. Samhället har en obestridlig skyldighet att skydda barn och barns rätt. Det avbildade barnet ska därför alltid ha rätt till skadestånd vid barnpornografibrott, för att täcka även framtida behov av terapi och annan hjälp för bearbetning samt liknande stöd.

Kapitel 15

Åtalspreskription

Kvinnofronten stöder att preskriptionstiden vid barnpornografibrottet *skildring* (framställning) ska börja löpa först från barnets 18-årsdag. Men vi anser att preskriptionstiden för skildring bör förlängas till minst 20 år för samtliga grader av brott.

Det är inte ovanligt att barn som utnyttjas i barnpornografi *förtränger* övergreppen. Exempelvis har Kristina Back och Carl Göran Svedin i *"Barn som inte berättar – Om att utnyttjas i barnpornografi"*⁴ visat hur barn kan förtränga så kraftigt att de förnekar övergreppen t.o.m. när de konfronteras med de barnpornografiska bilderna av sig själva.

Minnen av övergrepp kan komma efter mycket lång tid. Det är viktigt att även sådana fall kan tas upp i rättsprocesser, inte minst för att barnet på så sätt – som målsägande – ska få möjlighet till skadestånd, att använda för framtida behov av terapi och annan hjälp för bearbetning samt liknande stöd.

Kapitel 16

Kravet på dubbel straffbarhet

Kvinnofronten stöder utredningens förslag att kravet på dubbel straffbarhet ska tas bort. Detta är ett mycket viktigt led i det internationella arbetet mot barnpornografi och för att skapa ett effektivt straffrättsligt skydd mot barnpornografibrott.

Övriga kommentarer

Under de trettio år Kvinnofronten har funnits har arbete mot barnpornografi hela tiden varit en del av vår verksamhet. Och vi tycker att det är djupt upprörande att samhället inte gjort mer under alla dessa år. Gång på gång har vi exempelvis krävt att definitionen av barnpornografi ska ändras så att ett kombinerat rekvisit innefattande en 18-årsgräns införs – och motiverat varför. Gång på gång har ännu en ny utredning tillsatts, vilket varje gång lett till någon mindre förändring av lagen, men samtidigt till en allt ökande spridning och grövre barnpornografi.

Trots att 2005 års Barnpornografiutredning – till skillnad från den förra – kan sägas ha ett tydligt barnperspektiv, och trots att den ger några bra förslag till ändring av barnpornografilagstiftningen, är vi därmed oerhört besvikna – sett till ett historiskt liksom ett framtidsperspektiv.

Det är bra att utredningen lägger förslaget att införa den 18-årsgräns som krävts av så många organisationer och enskilda under så många år, men det räcker inte. Utredningen föreslår i övrigt inga som helst åtgärder som skulle kunna skapa någon större förändring – eller som skulle kosta samhället något. Barnperspektiv till trots, tycks *budget* i slutändan vara viktigare än barns rätt. Det utredningen föreslår är inte en satsning på att stoppa hanteringen av barnpornografi, utan endast ett mindre lappande, lagande och täppande till av diverse hål i lagstiftningen. Detta är *inte* att ta dokumentationerna av sexuella övergrepp mot barn på allvar, och det är *inte* att ta samhällets skyldighet att skydda barn på allvar.

Ökade anslag till Rikskriminalpolisens barnpornografigrupp

Det finns *så mycket* samhället kan och borde göra för att bekämpa barnpornografi. En av de kanske mest uppenbara åtgärderna är en satsning på polisen, som är den instans som ska utreda barnpornografibrott. Samhället kan inte påstå sig vilja be-

kämpa barnpornografi utan att göra en ordentlig satsning på Rikskriminalpolisens barnpornografigrupp. Ett av syftena med polisens utredningar är att identifiera barnen på bilderna och därmed även kunna stoppa eventuella idag pågående övergrepp. Det är därför extremt upprörande att barnpornografiärenden ska få vänta långa tider innan de kan behandlas av erfaren och utbildad personal.

Att det måste finnas en central grupp som sköter det internationella samarbetet är självklart. Men frågan om organiserandet av polisens utredningsarbete kring barnpornografi i övrigt är inte helt enkel. Att som idag satsa på att utbilda lokala poliser för utredning av barnpornografibrott kan ur exempelvis tidsperspektiv framstå som positivt, men det finns mycket annat som talar för att en ökad satsning på den centrala verksamheten är att föredra, även ur utredningssynpunkt. Sett ur barnets perspektiv är det ofta bättre att ha en central expertgrupp för att hantera dessa för barnet så känsliga utredningar. Men hur arbetet än organiseras måste det ges ökade resurser.

Satsning på forskning

Dessutom behövs forskning. Forskning om de olika aktörer som återfinns i hanteringen av barnpornografi. Forskning om barnpornografins olika funktioner vid sexuella övergrepp. Forskning om samband med "vanlig" pornografi. Forskning om hur ny teknik används – och kan tänkas komma att användas – vid brotten. Även forskning kräver satsningar från samhällets sida.

I det sammanhanget vill vi igen betona utredningens svek när man struntat i att analysera anspelningspornografien. Här behövs forskning.

Utbildning

Utbildning är en av de få förebyggande åtgärder utredningen över huvud taget nämner. Kvinnofronten instämmer självklart i att det finns stort behov av utbildning, men vi vill att myndigheterna ska satsa på utbildning av *alla* som möter barn som utsatts eller riskerar att utsättas i barnpornografi, d.v.s. *alla som yrkesmässigt möter barn*. Det gäller dem som är involverade i rättsprocesser, men även alla dem som skulle kunna arbeta förebyggande och alla dem som skulle kunna få möjlighet att hjälpa och skydda barn från pågående övergrepp.

I det sammanhanget vill vi betona att barnpornografi ibland även *framställs* inom verksamheter för barn, såsom barnomsorg, fritidsverksamhet med mera, vilket ju finns exempel på här i Sverige. För att motverka såväl övergrepp som dokumentationerna av dem måste utbildning därför kombineras med satsningar på *ökat antal personal* inom all barnverksamhet. Det är grundläggande att ha så stora personalgrupper att förövare inte får chans att vara ensam med barn. Mer personal ökar dessutom möjligheterna att avslöja pågående övergrepp – inklusive dokumentationen av dem – medan mindre antal personal *ökar* risken både för sexuella övergrepp och barnpornografiframställning.

Kvinnofronten vill också betona att om utbildningen av berörda grupper saknar analys av samhällets könsmaktsordning, kommer den liksom utredningen att osynliggöra skillnaden mellan hur flickors respektive pojkars utsatthet i vardagen faktiskt ser ut, och hur de olika förväntningarna på flickor respektive pojkar påverkar framställning, spridning och innehav av barnpornografi. (Se kapitel 12) Det är därför nödvändigt att all utbildning innefattar ett könsmaktsperspektiv.

Det räcker inte heller med att utbilda dem som yrkesmässigt möter barn. Även barn själva måste få chans att känna till sina rättigheter. Det är därför viktigt att skolan lär alla elever om mänskliga rättigheter och FN:s barnkonvention – och hur den ska tolkas i vardagen här i Sverige – samt om den svenska lagen mot barnpornografi. Självklart ingår då även en utvecklad och förbättrad sexualundervisning i

skolorna, på alla nivåer.

De barn som utnyttjats i barnpornografi måste få stöd och rehabilitering

Förutom en skärpning av barnpornografilagstiftningen är det alltså många andra åtgärder som kan och måste göras för att barnpornografi ska motarbetas och följderna ska kunna begränsas. Samhället måste även kunna erbjuda möjlighet till stöd och rehabilitering för de barn, ungdomar och vuxna som utnyttjats i barnpornografi. I det sammanhanget är det oroväckande att se dagens nedskärningar av psykolog- och kuratorstjänster på skolor. Istället måste skolorna få ökade anslag till elevvårdande arbete.

Kvinnofronten vill också påpeka att det självklart är nödvändigt även med ökat stöd för organisationer som arbetar med utsatta kvinnor och barn, även de organisationer som arbetar förebyggande och med informationsspridning.

Avslutningsvis

Att till könsmyndighetsrekvisitet tillföra en 18-årsgräns i definitionen av barnpornografi är en nödvändig åtgärd, som borde genomförts för länge sedan. Men det och de övriga förslagen i utredningen är långt ifrån tillräckliga åtgärder för att Sverige ska kunna leva upp till FN:s barnkonventions krav på att staterna ska skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp, inklusive i och genom pornografi.

Kvinnofronten vill därför avslutningsvis uttala vår förhoppning att regering och riksdag till skillnad från utredningen ska ta ett verkligt ansvar för barns skydd och inte nöja sig med de små förändringar som denna utredning stannat vid.

Stockholm den 28 februari 2008

Kvinnofrontens arbetsgrupp:

Gerda Christenson, Åsa Christenson, Kim Eldinadotter & Amin Wikman

NOTER:

1. Gerda Christenson & Christina Nilsson: *När din våldtäkt blev underhållning. Om pornografi, våld och påverkan – en undersökning av porrindustrins avsikter*. Kvinnofronten 1997.
Gerda Christenson: *Kommersiell barnpornografi – tystad kunskap och osynliggjort förtryck*. Folkaktionen mot Pornografi 1996.
2. Anja Hirdman: *Visuellt genus. Internet, självbilder och mediala representationer* i Nordiska Ministerrådets rapport *Unge, køn og pornografi i Norden*. *Mediestudier*. TemaNord 2006:544.
3. Gerda Christenson: *SEX & MEDIA = pornofierad puritanism*. Kvinnofronten 2007.
4. Carl Göran Svedin & Kristina Back: *Barn som inte berättar – Om att utnyttjas i barnpornografi*. Rädda Barnen 1996.